

31. ed. Rainarti Paris. 1699., atque etiam S. Eugenium ab uno de fratribus inunctum legimus in eius vita apud Bollandum 1. Januar.

(3) Adhibent autem Græci Sacerdotes septem, ut patet ex eorum Euchologio, atque testantur Simeon Thessalonicensis apud Saintebeuvium de Sacram. extrem. unct. Disp. 6. art. 2., & Arcudius l. 5. c. 3.

(4) Cap. Quasiot de Verb. signif.

(5) Confer S. Augustinum de Consens. Evangelist. l. 3. c. 16. opp. t. 3. par. 2. col. 128. ed. Ven. 1730., & S. Thomam l. 4. Contr. Gent. c. 73.

§. XCIII. A quovis Presbytero collatum hoc sacramentum valet; sed tamen soli Parocho illud conferre licet, qui ordinarius ejus minister est, aut ei, cui suam Parochus jurisdictionem commisit (1). Quod si mors instet, ac Parochus præsens esse non possit, cuivis Sacerdoti licet jam jam moriturum inungere (2).

(1) Catechismus Romanus par. 2. c. 6. §. 13. Hinc in Clem. 1. de Priob. vetatur Presbyter sine Parochi venia hoc sacramentum administrare, ac si Religiosus sit, excommunicationis poena plectitur.

(2) Consule S. Carolum Borromeum in Concil. Mediolanen. V. p. r. actor. Mediolanen. par. 1. p. 190. ed. Patav. 1754.

§. XCIV. Datur hoc sacramentum infirmis, de quorum morte timetur (1), sive mortis periculum proxime immineat, sive absit longius; modo ea sit vis morbi, ut in gravi vitæ discrimine versari videantur (2). Decet autem ægrotum ungere, cum integris adhuc sensibus utitur, non cum omnino fractis viribus, ac omni spe salutis amissa vita carere incipit. Nam ita salus corporis facilius restituitur, atque ita infirmus integra adhuc mente, & ratione valens fidem; ac religiosam animi voluntatem afferre, ac sacramenti gratiam percipere uberiores potest (3). Pueri, qui nulla admiserunt peccata, quorum reliquias

hoc sacramentum deleet, sacro oleo non ungentur; similiter & amentes, nisi interdum rationis usum habuerint, atque eo potissimum tempore suscipiendi sacramenti voluntatem significaverint (4).

(1) Eugenius IV. in Decret. apud Harduinum collect. Concil. t. 9. col. 440.

(2) Concilium Tridentinum Sess. 14. de Extrem. unct. c. 3., Catechismus Romanus cit. cap. 6. §. 9.

(3) Catechismus Romanus par. 2. de Sacram. extrem. unct. n. 9., S. Carolus Borromeus Concil. Provinc. I. & III. Actor. Eccles. Mediolan. par. 1. p. 11. & 79. ed. Patav. 1754. Circa sæculum XIII. loca quædam Occidentalis Ecclesiæ mos perversus invasit differendi hoc sacramentum ad extremum vitæ tempus; quem morem induxit falsa opinio, quod eo sumpto non amplius liceret uxorem cognoscere, & carnes comedere, ac condere testamentum. Falsam hanc opinionem evellere curarunt synodi ea ætate habitæ præsertim Wigorniensis c. 19. col. 357. t. 7., & Exoniensis c. 6. col. 1081. t. 7. Collect. Harduini Consule Thiersium de Superstit. c. 7. t. 2. Mabillonium Præfat. in sac. 1. Benedictin. n. 100. p. XXXVIII. ed. Ven. 1733.

(4) Vide Catechismus Romanum loc. mox indic.

§. XCV. Græci non eos tantum unguunt, qui corpore, sed etiam qui mente ægrotant, quales sunt peccatores, qui edita peccatorum confessione poenitentiam agunt (1). Nam apud eos feria V. in cœna Domini, postquam Episcopus infirmorum oleum solemniter ritu consecravit, non illud servari jubet, ut suo tempore ad ægrotos deferatur, sed totum insumit inungendo illos, qui præsentibus sunt. Verum hæc Græcorum unctio sacra tantum cæremonia, non verum sacramentum est (2).

(1) Confer Allatum de Consens. Eccles. Occident. & Orient. l. 9. c. 16., Goarium in Not. ad Eucholog. Græcor. p. 452. & seq. ed. Paris. 1647. Arcudium Concord. l. 5. c. 4. & ult. Quam Græcorum consuetudinem tolerandam statuit Innocentius IV. Ep. 10. ad Ottonem Card. Tusculan. apud Labbeum t. 14. Concil. col. 17. ed. Ven.

(2) Confer Benedictum XIV. de Synod. dioces. l. 3. c. 5.

n. 4. & seq., qui graviter, & copiose ea de re disputat adversus Arcudium, Jueninium, Saintebeuvium.

§. XCVI. Sacramentum extremæ unctionis in veteri disciplina cum pœnitentia, ut plurimum, conjungebatur, ut per utrumque sacramentum omnes eluerentur animæ sordes, ac plane expiatus homo Eucharistiam acciperet (1). Desiit jamdudum hæc disciplina, & nunc post acceptum viaticum ægrotus inungitur (2). Toties autem sacra unctio repetitur, quoties aliquis incidit in morbum, à quo in vitæ discrimen adducitur (3); verum in uno eodemque morbo, cum æger in eodem vitæ periculo versatur, semel tantum ungendus est (4).

(1) Hæc quidem disciplina antiquitus generatim obtinebat, ut ægrotis primum Extrema Unctio, deinceps Eucharistia tribueretur, quod late ostendunt Hugo Menardus in *Sacrament. S. Gregorii not. 915. col. 536. opp. S. Gregorii t. 3. ed. Paris cit.*, Mabillonius *Præfat. ad sæc. 1. Benedictin. num. 98. p. XXXVII. ed. Ven. cit. Pougetus Instit. catholic. t. 2. p. 3. sect. 1. c. 6. §. 4.* Verum contraria consuetudo alicubi obtinuit, neque unquam aliquis hanc consuetudinem improbare ausus est, quasi Extrema Unctio ante Eucharistiam omnino danda videretur. Sane Cæsarius Arelatensis *Serm. 265. in appendic. opp. S. Augustini t. 5. part. 2. col. 437. ed. Ven. cit.* Eucharistiam ante Extremam Unctionem ægroto concedi jubet, *quoties, inquit, aliqua infirmitas supervenerit, corpus, & sanguinem Christi ille, qui ægrotat, accipiat, & inde corpusculum suum ungat*; idemque habet *Serm. 279. col. 465.* Concinit id, quod scriptum est in *Vita S. Eligii Episcopi Noviomensis l. 2. c. 2. t. 2. Spicileg. Dacherii p. 97. ed. Paris 1723.* quodque ipse tradit Eligius *de Rectitud. catholic. conversat. num. 6. in Append. opp. S. Augustini t. 6. col. 268. indic. ed.*, ac præterea consentiunt Isaac Lingonensis Episcopus in *Capitul. t. 1. c. 23. apud Hardinum Collect. Concilior. t. 5. col. 425. ed. Paris.* Herardus Turonensis Archiepiscopus in *Capitul. n. 21. apud Labbæum t. 10. Concil. col. 62. ed. Ven.*, Prudentius Trecensis Episcopus in *Sermon. de vit. & morte S. Mauræ apud Camusatium in Prompt. antiquit. Tricassin. diœces. p. 47. ed. Augusta 1610.* Idem videri potest in *vita B. Roberti de Arbrissello num. 27. & 28. apud Bollandum 25. Februar. c. 5.*

p. 613. ed. Antwerp. 1658., in vetusto Pontificali Florentino apud Mabillonium *Itiner. Italic. p. 164.*, & in antiquo libro Rituali Eugubino, quem vidit Cl. Card. Garampius, quemque ipse memorat in libro *Memorie della B. Chiara di Rimini diss. 5. p. 187. in not. l. 6.* Ex quibus intelligimus, neque novam esse, neque minus probandam videri posse disciplinam, quæ viget, quæque justissimas habet causas, dandi ægrotis Extremam Unctionem, posteaquam Eucharistiam acceperunt.

(2) *Rituale Romanum tit. de Extrem. unct.*

(3) Concilium Tridentinum *cit. Sess. 14. c. 3. de Extrem. Unct. Catechismus Romanus part. 2. c. 6. §. 11.*, S. Thomas in *Supplem. 3. quæst. 33. art. 1.*

(4) Consule Benedictum XIV. *de Synod. Diœces. l. 8. c. 8.*, qui late ea de re agit, atque etiam refert falsam opinionem illorum, qui hoc sacramentum aut nunquam, aut tantum post certum tempus iterari posse putabant, & illorum etiam, qui illud in eadem ægrotatione, eodemque vitæ periculo reprobant.

SECTIO VI.

DE ORDINE.

XCVII. Quid Ordo, & quot ria, & Forma Ordinis.

Ordines sunt?

C. Minister, & subjectum Or-

XCVIII. & XCIX. Mate- dinis.

§. XCVII.

Ordo sacramentum est, quod solemnī inauguratione spiritualis potestas ad sacra obeunda munera confertur. Proprie ipsa potestas data ordo est; sacra autem cæremonia, per quam illa datur, ordinatio dicitur. Ordines sunt numero septem, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus; atque horum priores quatuor *minores*, posteriores tres *maiores* appellantur (1). Presbyteratum, seu Sacerdotium & ordinem, & sacramentum esse certum est: verum non constat inter Theologos, num Episcopatus, ac Diaconatus sacramenta sint à Sacerdotio re ipsa distincta; & num Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus,

Tom. II. 5

itemque Subdiaconatus Ordines tantum sint, an etiam sacramenta (2).

(1) Concilium Tridentinum *Sess. 27. de Sacram. ordin. c. 2.* Catechismus Romanus *part. 2. c. 7. §. 12.*

(2) Late ea de re disputant Theologi, & Canonistæ, quos omnes referre longum esset. Satis erit indicare Benedictum XIV. *de Synod. diæces. l. 8. c. 9.* & Robertum Salam *in Not. ad Card. Bonam rer. liturgic l. 1. c. 25. §. 17. not. 1. t. 2. p. 365. ed. Taurin. 1749.* De simplici tonsura quæstio est inter Theologos, & Canonistas, num ea ordo sit, uti animadvertimus *l. 1. tit. 2. sect. 2. §. XXXIII. p. 153.*

§. XCVIII. De materia, & forma ordinis Eugenius IV. (1) habet hæc: *materia est illud, per cuius traditionem confertur ordo, sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem: Diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem: Subdiaconatus vero per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem; & similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem.* Tum pergit Eugenius, ac forma, inquit, *Sacerdotii talis est; accipe potestatem offerendi sacrificium pro vivis, & mortuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. & sic de aliorum ordinum formis prout in Pontificali Romano late continetur.* Locus hic Eugenii caput, & radix est controversiarum, quæ inter homines doctos de ordinis forma, & materia sunt.

(1) *In Decreto Concil. Florentin. col. 440. t. 9. Concil. collect. Harduini.*

§. XCIX. Nam plurimi sunt præstantes ingenio, & doctrina viri, qui trium majorum ordinum, quos hierarchicos dicimus, Episcopatus videlicet, Presbyteratus, Diaconatus, materiam faciunt manuum impositionem (1), formam orationem, quam Episcopus manus imponens recitat. Et certe hanc Græci materiam, & hanc formam agnoscunt; neque un-

quam de vi harum ordinationum Latina Ecclesia dubitavit. Accedit, quod illa instrumentorum traditio recentioris disciplinæ est; quoniam Apostolos, atque antiquos Ecclesiæ Patres per manuum impositionem majores illos ordines contulisse, memoriæ proditum est. Eugenius autem, cum illam memoravit instrumentorum traditionem, verbaque illa descripsit, non ordinis materiam, & formam definivit, unde vis sacramenti penderet; sed tantum proposuit Romanæ Ecclesiæ ritum, quem manuum impositioni Armenos adjungere optabat, ut ita cum Ecclesia Romana communes haberent ritus, atque ad eam firmiter adhærerent. Omnis hæc disputatio propria Theologorum est (2).

(1) Ceteros tamen ordines diaconatu inferiores per solam instrumentorum traditionem conferri, inter omnes constat.

(2) Sunt & alii, qui tertiam sequuntur sententiam ponentes ordinis materiam in utroque ritu, scilicet in illa instrumentorum traditione, atque in manuum impositione. Totam hanc quæstionem, præter ceteros, graviter, & copiose pertractat Benedictus XIV. *de Synod. diæces. l. 8. c. 10.*

§. C. Episcopus ordinarius est minister hujus sacramenti; extra ordinem, & cum venia Summi Pontificis, etiam Presbyteri Subdiaconatum, ceterosque inferiores ordines conferre possunt (1). Ordinationes factæ ab Episcopo excommunicato, schismatico, hæretico valent, modo cum legitima potestate, debitoque ritu, materia, forma, intentione perficiantur (2). Soli mares ordines suscipere possunt, non item foeminae, quas *turpe est in Ecclesia loqui, ac docere* (3). Cetera, quæ ad hoc sacramentum pertinent, superiori libro explicuimus.

(1) Confer ea, quæ diximus *l. 1. tit. 3. sect. 6. §. LIII. not. 3. p. 231.*

(2) Anglicanas ordinationes, ceteris etiam missis, nullas omnino, atque irritas esse, facile deprehendet quisquis ad solam advertat formam, quæ secundum Eduardi VI. Rituale jam usur-

patur. Nam ea Christi Domini institutioni, & Apostolica Traditioni adversatur, apertasque hereses complectitur. Hinc merito Romana Ecclesia ceterarum mater, & magistra sancivit, ut, quoties Minister aliquis Anglus ad Catholicam Ecclesiam redeat, si dignus sit, qui in Clerum cooptetur, tamquam merus laicus omnes ordines suscipere debeat secundum Ritualis Romani leges.

(3) Apostolus *I. ad Corinth. XIV. 34.*, & *I. ad Timoth. II. 12.*

SECTIO VII.

DE MATRIMONIO.

CI. Matrimonium novæ legis sacramentum.	CV. Matrimonium legitimum, ratum, consummatum.
CII. Ejus definitio.	CVI. Verum, præsumptum, putativum.
CIII. Materia, Forma, Minister.	CVII. Matrimonium conscientiarum.
CIV. Consensus in matrimonio necessarius, & quomodo declaretur?	

§. CI.

Matrimonium etiam novæ legis sacramentum est (1). Cum enim Christianus homo Christianæ mulieri rite, & recte nubit, utrumque divina virtute donari voluit Christus Dominus ad perpetuam unius vitæ societatem retinendam, atque ad filios instituendos sapienter educatione, doctrinaque christiana. Recte ab Apostolo (2) matrimonium dicitur *honorabile connubium*; quoniam in baptizatis signum est conjunctionis Christi cum Ecclesia, *propter quam Dominus Patrem suum Deum reliquit, & venit ad terras, sicut de homine dictum est: relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ* (3). Matrimonii nomine intelligitur tum ipse contractus inter virum, ac mulierem initus, tum vinculum, quod ex contractu oritur, & quod solvi non potest (4).

(1) Concilium Tridentinum Sess. 24. can. 1. de Sacram. matrim.

(2) *Epist. ad Hebr. XIII. 4.*

(3) S. Hieronymus *in c. 5. ad Ephes. col. 660. vers. 32. t. 7. ed. Veron. 1737.*

(4) Eugenius IV. *in Decret. pro Armen. apud Harduinum Collect. Concil. t. 9. col. 440.* Ita sola vocis explicatione dirimenda est quæstio, quæ à Scholasticis de matrimonii essentia proponitur. Hanc autem perpetuam matrimonii firmitatem ex jure divino procedere certum est, idque docent Bonifacius VIII. *in c. unic. de Not. & vot. redempt. in 6.*, & Concilium Tridentinum *in Decret. de Sacram. Matrim. Sess. 24.*

§. CII. Est autem matrimonium viri, & mulieris maritalis conjunctio inter legitimas personas, quæ individuum continet vitæ consuetudinem. Ex quo intelligitur, quam procul absit à matrimonii ratione conjunctio non maritalis, neque individuum continens vitæ consuetudinem, uti est concubinatus (1), adulterium, stuprum itemque conjunctio duarum personarum, quas dirimens impedimentum nuptias inire vetat (2). Maritalis autem conjunctio non in corporum commixtione præcise, verum in animorum præcipue copulatione consistit (3); & translatio domini in corpus utriusque conjugis ab usu separari potest (4).

(1) Concubina proprie est mulier, quam quis non mariti animo, sed concubitus tantum causa domi retinet, atque hæc consuetudo, sive concubinatus, individuum non continet vitæ consuetudinem, & procul abest à matrimonio, quod dissolvi non potest. Decet tamen animadvertere, quod concubina interdum dicitur vera uxor, ducta tamen sine dote, & nuptiali solemnitate, uti colligitur ex *L. 144. ff. de Verb. significat., L. 32. ff. de Donat., & Novell. 18.*, eaque à vera uxore tantum dignitate differebat, quia scilicet concubina, etsi vera esset uxor, non transibat in familiam mariti, neque, uti uxor legitima, ejus jurium, privilegiorum, honorum particeps fiebat, quod ostendunt Merillus *Observat. l. 3. c. 16.*, Antonius Augustinus *de Emendat. Gratian. l. 1. Dialog. 15. opp. t. 3. p. 80. ed. Luca*, Du-Cangius *in Glossar. verb. Dos.* De his concubinibus, quas à pellicibus sedulo distinguere oportet, loquuntur antiqui canones qui concubinas ad Baptismum, & concubinarios ad communionem admittunt; & has porro spectant Auctor *Const. Apostolic. l. 8. c. 32.* apud Cotelerium *PP. Apostolic. p. 418. t. 1. ed. Amstelæd. 1724.*, Patres Concilii Toletani I., & Isidorus apud Gratianum *Can. 4. & 5. dist.*

34 Ad hoc sane concubinatus genus non adverterunt Van. Espenius, & ceteri, qui Gratianum reprehendunt, quod Toletanum illum canonem in decreto descripserit. Occurrit & mentio concubinarum quas viri accipiebant non solum sine tabulis nuptialibus, sed etiam cum vinculo, quod solveretur; & cum his quidem viri individua servabant vitæ consuetudinem, sed eas tamen suo lubitu dimittebant. Genus hoc concubinatus non infrequens olim fuit, neque deerant, qui licere putarent unam sibi foeminam jungere, quam à se abjicerent suo arbitratu: sed Ecclesia semper hujusmodi conjunctiones extra matrimonium improbavit. De concubinatus discrimine late agunt Benedictus XIV. *de Synod. dioces. l. 9. c. 12.*, & Carolus Blaschui in *Epistola de Interpretatione Can. Fraternalitatis dist. 34. inter ejus opuscula Neapoli edita an. 1758. p. 1. & seq.*

(2) Consule Catechismum Romanum *par. 2. c. 8. §. 3.*

(3) Vide S. Augustinum *Serm. 51. c. 13. col. 293. t. 5. cit. ed. Ven.*, & S. Ambrosium *de Instit. Virgin. c. 5. & 6. opp. t. 3. col. 318. & seq. ed. Maurin. Ven. 1751.* Unde illud apud Patres, & in canonibus frequenter occurrit: non concubinatu, sed consensu matrimonium existere.

(4) Hinc verum matrimonium fuit inter Beatissimam Virginem, & S. Josephum, quamquam immaculata semper Virgo ad perpetuo servandam virginitatem sese voto obstrinxisset. B. Virgo, ut inquit S. Thomas in 4. *Sent. dist. 30. qu. 2. art. 1. ad 2.*, antequam cum S. Josepho matrimonium contraheret, divinitus intellexit, quod Joseph in simili proposito erat, & ideo non se commisit periculo nubens, nec tamen propter hoc aliquid veritati doperiit, quia illud propositum non fuit conditionaliter in consensu appositum; talis enim conditio cum sit contra matrimonii bonum, scilicet prolem procreandam, matrimonium tolleret. Ceterum quod dixi translationem domini in corpus utriusque conjugis ab usu secerni posse, id ita est intelligendum, ut uterque in alterius corpus dominium habeat, quamquam nihil referat, quod eo jure non utatur. Si enim cum initur matrimonium, expresso pacto caveatur, ut neque vir in corpus mulieris, neque vicissim mulier in viri corpus dominium habeat, hoc pactum irritum matrimonium facit, quoniam ejus bono adversatur. Consule Benedictum XIV. *de Synod. dioces. l. 13. c. 22. n. 10. & seq.*

§. CIII. Materia sacramenti matrimonii est contractus, per quem vir, & foemina suam obstringunt fidem, ac perpetuam coeunt vitæ societatem. De forma vero, & ministro magna disputatio est. Sunt enim qui Sacerdotem benedicentem nuptiis ministrum, Sacerdotalem

benedictionem sacramenti formam esse arbitrantur, Sed plerique sacramenti ministros ipsos contrahentes faciunt, formam in verbis, aut signis, quæ consensum declarant, positam esse sentiunt (1).

(1) Theologorum de his rebus sententias, quæ variæ sunt, enumerat atque expendit Benedictus XIV. *de Synod. dioces. l. 8. c. 13.* Vide etiam eadem de re Carolum Blaschum *Diatrib. 5. p. 251.*, ubi de forma sacramenti matrimonii late disputatur.

§. CIV. Matrimonium mutuo consensu contrahitur, quoniam societas est, neque sine consensu jungi societates possunt. Hic vero consensus tum verbis, tum signis ostenditur; ac debet respicere tempus præsens, quoniam in futurum collatus matrimonium non conjungit, sed spondet (1); editurque vel verbis, vel signis certam voluntatem declarantibus; quin etiam vicaria alterius opera uti quis potest; modo ad id speciale mandatum detur, Procurator commissum sibi munus per se gerat, & mandans, cum matrimonium contrahitur, in consensu perseveret (2).

(1) Vide Catechismum Romanum *par. 2. c. 8. §. 6.*

(2) *C. ult. de Procurator. in 6.*

§. CV. Dividitur matrimonium in legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum secundum gentium leges contrahitur cum solo naturali consensu, caret Ecclesiæ auctoritate, ac sacramenti dignitate; & hujusmodi sunt matrimonia infidelium. Ratum est, quod contrahunt fideles ex regulis Christianæ Religionis; & est quidem ratum, donec conjugum corpora commixta non sunt. Cum hæc accessit maritalis conjunctio, matrimonium consummatum efficitur, ac significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, cujus conjunctionis causa perfectum, & consummatum dicitur. Nam propter sacramentum, quod gratiam confert, itemque ob civile negotium, etiam ratum perfectum censetur.

§. CVI. Est item matrimonium verum, præsump-

tum, putativum. Verum dicitur, quod rite, & recte contractum est inter virum, & mulierem, quorum uterque ad nuptialem consociationem aptus, & idoneus est. Præsumptum educebatur olim ex juris præsumptione; puta si post consensum de futuro ineundo conjugio vir cum muliere concubisset (1). Sed jure novo Concilii Tridentini nullum hoc matrimonium est (2). Putativum vocamus, quod re quidem est irritum ob latens impedimentum, sed specie valet; quia coram Ecclesia contractum est, & impedimentum vel uterque, vel alter conjugum ignoravit. Filii ex hoc matrimonio suscepti legitimi habentur (3), & dos suis gaudet privilegiis.

(1) *Cap. 15. & 30. de Spons. & matrim. Cap. 3. & 6. de Condition. apposit. in despons.* At inanis conatus ad copulam præsumptum matrimonium non efficiebat *Cap. 32. & ult. de Sponsal.*

(2) Concilium Trident. *Sess. 24. c. 1. de Reform. matrim.*

(3) *Cap. 11. Qui fil. sint. legit.*

§. CVII. Nec prætereundum matrimonium conscientiae, quod coram Ecclesia contrahitur, ea lege, ut semper occultum maneat Matrimonium hoc, ut cetera Christianorum matrimonia palam, ac rite inita, verum est sacramentum (1), & jungitur coram Parocho, ac duobus testibus, qui omnes arcani silentii lege obstringuntur (2); sed à reliquis differt, quia contrahitur omissis tribus denunciationibus (3), neque contractum describitur in libro, quo Parochus omnium matrimonia describit (4). Non omnes inire suo lubitu possunt hoc matrimonium, quod cum occultum sit, gravia mala importare potest, sed ab Episcopo ex justa, gravique causa permittitur (5). Hujus simile est matrimonium *ad Morganaticam* (6), quod in Germaniâ præsertim contrahunt viri nobiles, cum post obitum nobilis mulieris, quam pridem uxorem habebant, ac genitos ex ea filios, aliam ducunt humili loco natam. Uxor hæc, atque ex ea suscepti liberi à viri, ac patris dignitate excluduntur: quod in matrimonio conscientiae secus est (7).

(1) Hertius, Willebergius, aliique Protestantes ita explicant hujus matrimonii naturam, ut vix illud à concubinato distinguatur. Sed certum est inter catholicos, verum esse, ac legitimum matrimonium, & ideo sacramenti rationem habere. Videndæ autem in primis sunt encyclicæ literæ *Satis vobis* Benedicti XIV. in ejus *Bullario t. 1. n. 35. p. 54. ed. Rom. seu Ven.*, in quibus omnia, quæ ad hoc matrimonium pertinent, accurate explicantur, quæque regulam præbent Apostolicæ Poenitentiarie, cum de his matrimoniis agitur, uti patet ex ipsius Benedicti XIV. *Const. 95. §. 39. p. 198. l. c.*

(2) Late ea de re disputat V. Cl. Franciscus Mazzeus in *Romana-Curia Advocatus*, qui *de matrimonio conscientie* singularem librum Romæ edidit *an. 1765. c. 9.*

(3) Facultatem solvendi aliquem lege proclamationum totam Episcopi arbitrio commisit Synodus Tridentina *Sess. 24. c. 1. de Reform. matrim.* De harum proclamationum origine paulo post dicam.

(4) Synodus Tridentina *l. c.*, *habeat*, inquit, *Parochus librum, in quo conjugum, & testium nomina, diemque, & locum contracti matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiat.* Eadem Synodus Episcopi arbitrio non committit hanc legem, ut committit proclamationes; sed cum hodie Episcopus, secundum encyclicas literas Benedicti XIV., permittere possit matrimonium conscientie, dubitandi locus esse non potest, quin etiam cum ejus venia hujus matrimonii descriptio in ordinario matrimoniorum libro omitti possit.

(5) Benedictus XIV. in laudatis encyclicis mala commemorat, quæ ex occulto matrimonio oriri solent, ideoque statuit, illud non esse permittendum *si re causa gravi, urgenti, & urgentissima.* Unam ipse expressit causam, si videlicet vir, & mulier in occulto concubinato vivant, neque ulla apud homines hujus criminis suspicio sit. Tunc enim permittendum est matrimonium conscientie; sed recte addit ipse Pontifex: *hanc praxim vobis duximus proponendam; non quia dispensatio præmisso casui solum congruat, cum alii similes, & fortasse urgentiores esse possint, in quibus dispensare expediat; sed quia vestri pastoralis officii partes versari debent in sedulo investiganda legitima, & urgenti causa dispensationis, ne matrimonia occulte celebrata luctuosos habeant exitus, quos intimo cordis mœrore recensuimus.*

(6) De origine matrimonii *ad Morganaticam*, deque hujus vocabuli significatione late disputant Heineccius *Elem. jur. German. l. 1. tit. 13. per tot.*, & Henricus Coccejus *de Leg. morganat. sect. 2. §. 7.*, quorum alter ex lege Salica, & alter moribus hoc matrimonium obtinuisse putat. Ita autem describitur in *l. 2. Feudor. tit. 29.*, *quidam habens filium ex nobili conjuge, post mortem ejus non*
Tom. II. T

valens continere, aliam minus nobilem duxit, qui nolens existere in peccato eam desponsavit, ea lege, ut nec ipsa, nec filii eius amplius habeant de bonis patris, quam dixerit tempore sponsaliorum: verbi gratia decem libras, vel quantum voluerit dare, quando eam desponsavit, quod Mediolanenses dicunt accipere uxorem ad morganicam, alibi lege Salica; hic filiis ex ea susceptis decessit. Isti in proprietatem non succedunt aliis extantibus; sed nec in feudo, etiam aliis non existentibus, qui licet legitimi sint, tamen in beneficio minime succedunt. In proprietate vero succedant patri, prioribus non existentibus: succedunt etiam fratribus sine legitima prole decedentibus, secundum usum Mediolanensium. Quo ex loco facile intelligitur, quæ hujus matrimonii natura sit, & quibus legibus regatur. Est autem *Morgengap*, unde ductum est vocabulum ad morganicam, donum matutinum, quod à viro uxori datur post concubitum, cum adhuc nuptiarum solemnitas peraguntur. Ac illud quidem erat voluntarium, magis scilicet lautum, magisque tenue, pro cuiusque amore, & charitate, in uxorem; & in lege Longobardorum l. 2. tit. 1. c. 8. gratuita donatio dicitur: *per gratuitam donationem, idest Morgengap*. Sed cum quorundam, quos mulieris illecebræ deliniebant, ea in re dissolutior esset liberalitas, Rex Longobardorum Liutprandus anno quinto regni sui legem tulit, qua sancivit, ut nemo propter *Morgengap* uxori daret ultra quartam partem bonorum suorum L. 2. Leg. Longobard. tit. 4. c. 1. Hinc Papias in suo Vocabulario inquit: *Morgengap, idest quarta pars in lege Longobardorum*. Multa de hoc *Morgengap* antiqua monumenta afferuntur à Baluzio in Not. ad Capitular. Reg. Francor. verb. *Morgangeba* t. 2. col. 668. ed. Ven. 1773. Vide etiam Du-Cangium Glossar. verb. *Morganegiba*.

(7) Pactum præsertim, quo cavetur, ut uxor, & liberi certis contenti bonis, quæ data sunt, à viri, ac patris hereditate, & dignitate arceantur, matrimonium ad *Morganaticam* à conscientia matrimonio distinguit.

SECTIO VII.

DE SPONSALIBUS.

CVIII. Sponsalia quid?

CIX. Qui ea recte contrahant?

CX. Consensu sponsalia fiunt.

CXI. Eorum vis, & obligatio.

CXII. & CXIII. Quomodo solvantur?

§. CVIII.

Quod veteribus in more fuisse scribit Ulpianus (1), *stipulari, & spondere sibi uxores futuras*, id etiam à Christianis semper fieri consuevit; tum quia comparare se sponsi debent ad gratiam sacramenti, tum quia periculi plena res est sese perpetuo vinculo temere implicare. Itaque ante matrimonium fiunt sponsalia, quæ à *spondendo* dicuntur (2), quæque sunt futurarum nuptiarum facta, & vicissim accepta promissio (3). Sponsalium nomine proprie intelligitur consensus in futuras nuptias; sed interdum etiam comprehenditur consensus in præsens matrimonium, quæ sponsalia de *præsenti* appellantur (4).

(1) L. 2. ff. de Spons.

(2) Confer A. Gellium Noct. Attic. l. 4. c. 4. p. 281. ed. Lugd. Batav. 1666., & Brissonium de Formul. l. 6. form. 123. p. 518. ed. Hale 1731.

(3) Cap. 31. de Sponsal.

(4) Sponsalia de futuro, ac de præsentì memorat Gregorius IX. in c. 31. de Sponsal. Sponsalia de præsentì rident Hotomanus Disp. de Sponsal. c. 7., & A. Matthæus Manud. ad jus canon. l. 2. tit. 6. Sed, ut rectissime animadvertit Panormitanus in d. c. 31., matrimonium ratum sponsalia de præsentì appellare solemus, non propter conjugale vinculum, quod jam colligatum est, sed propter ejus executionem, quæ corporum conjunctio est. Hanc sane loquutionem in vulgus probari, ac vulgares loquendi modos ipsis Romanis Jurisconsultis probatos constat. Adde & illud, quod ipsi veteres Romani sponsalia de præsentì, qualia canones agnoscunt, haud ignorasse videntur, quod recte tradit Huberus Observ. jur. l. 2. c. 8.

§. CIX. Sponsalia consensu perficiuntur, eamque

T 2

de

recte contrahunt omnes, qui in futurum matrimonium consentire possunt. Furiosi, amentes, itemque pueri, qui nondum è septennio excesserunt, eadem contrahere vetantur (1); sed majores septem annis, qui suo consensu futuras nuptias probare possunt, recte illa conciliant; modo, si sint filii familias, parentes assentiantur, aut saltem non dissentiant; quæ naturalis est reverentiâ, qua filios prosequi decet parentes suos (2). Quoniam vero impuberi lubrica ætas, atque incertum, & preces consilium est, ideo potest à sponsalibus resillire, cum pubertas advenit (3). Ipsi quoque parentes pro filiis impuberibus dare possunt futuri matrimonii fidem; at ea filii ipsi non obligantur, nisi expresse, aut tacite consenserint, postquam puberes evaserunt (4). Sed & pro filiis puberibus parentes sponsalia contrahere possunt, verum ut ea vim habeant, illorum consensu opus est (5).

(1) *Leg. 8. & Leg. 14. ff. de Sponsal. Cap. 17. de Desponsat. impub.*

(2) *Leg. 7. ff. de Sponsalibus Can. 1. & 3. caus. 30. qu. 5.* Ac sponsalia quidem à filiis familias inita parentibus insciis, vel juste inviis, etiamsi jurata sint, nullius momenti esse, demonstrat Franciscus M. Muscetula *Diss. de Sponsal. & Matrim. quæ à filiis familias contrahuntur parentibus insciis, vel juste inviis dub. 4. n. 145. & seq. p. 107. & seq. ed. Rom. 1766.*

(3) *Cap. 8. de Desponsat. impuber.*

(4) Vetus disciplina erat, ut parentes pro filiis impuberibus sponsalia contraherent, eaque filii ipsi, cum ad pubertatem pervenerant, servare cogebantur, uti patet ex *Cap. 1. de Desponsat. impuber.* Verum hoc jus abrogavit Bonifacius VIII. in *C. unic. de Desponsat. impub. in 6.*, statuitque, ut his sponsalibus filii non teneantur, nisi ea post pubertatem suo consensu probaverint. Consule Benedictum XIV. *Const. Probe 54. §. 6. t. 3. ejus Bullar. p. 241. ed. Rom. seu Ven. 1754.*

(5) *Cit. cap. unic. §. ult.*

§. CX. Confirmantur sponsalia donationibus sponsalitiis (1), aliisque solemnitatibus; imo & adhibentur testes (2), & matrimoniales tabulæ conficiuntur, ut ea

jam contracta fuisse constet (3). Sed tota eorum vis posita est in consensu contrahentium, qui modo sit certus, nihil refert, nutu ne quis assentiatur, an verbis sive ore prolatis, sive epistola comprehensis; neque etiam refert, per se quis contrahat, an per procuratorem. Quin etiam sponsalia fiunt sub conditione, quæ pendet ab incerto futuro eventu, quæque si honesta, & possibilis sit, vim contractus suspendit, donec existat, & si non existit, contractum solvit. Turpes autem, atque impossibiles conditiones rejiciuntur, ac firma manent sponsalia; quæ tamen infirmantur, si conditio matrimonii bono adversetur (4).

(1) Munera hæc, quæ *arrhæ*, & *pignora* vocantur, à Christianis etiam usurpata memorat *Gregorius Turonensis de Vit. Patr. c. 20. p. 1252. ed. Paris. 1699.* Inter munera, quæ in sponsalibus tradebantur, eminebat præsertim annulus, qui à viro fœminæ dabatur ante nuptias, *Tertullianus de Cultu fœminar. l. 1. c. 5. p. 152. & Apologet. c. 3. p. 7. ed. Paris. 1675.* Hujus annuli usum, quem Christiani quoque retinebant, memorant etiam *Clemens Alexandr. Pædagog. l. 3. c. 11. p. 287. t. 1. ed. Oxoni 1715.* Annulus *arrhæ* nomine in omnibus sponsionibus à Romanis sæpe adhibebatur, cum darent vel pecuniam, vel annulum, ut pignoris loco esset *Plinius l. 33. c. 6. Histor. Natural. t. 5. p. 16. ed. Paris. 1685., L. 11. §. 6. ff. de Action. empt., L. ult. ff. de Lege commiss., L. 5. §. 15. ff. de Institor.* Hinc ad firmandam sponsionem, quæ in sponsalibus fiebat, annulus adhiberi consuevit, quem ferreum, ac sine gemma sua ætate fuisse, testatur *Plinius loc. cit.* Sed *Tertulliani* ætate, uti constat ex ejus *Apologetic. c. 3. p. 7. ed. cit.* aureus erat. Antiqui Galli *per solidum*, & *denarium secundum Legem Salicam* sponsalia contrahebant, uti patet ex *formula 5. Bignonii, & ex formula 75. Lindenbrogii apud Baluzium Capitular. Reg. Francor. t. 2. col. 344. & 367. ed. Ven. 1773.* Nimirum *arrha* erat & denarius & annulus, ideoque alterutra sponsalia contrahebantur. Sunt qui annuli cæremoniam non ad sponsalia, sed ad ipsas nuptias referendam putant; sed longe aliud ostendunt *Gregorius Turonensis loc. cit.*, & *Nicolaus I. in Respons. ad consult. Bulgar. c. 3. apud Harduinum Collect. concil. t. 5. col. 354.* *Isidorus de Offic. Ecclesiast. l. 2. c. 19. p. 608. ed. Paris. 1601.* annulum à sponso sponsæ dari inquit *vel propter mutua fidei signum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto digito annulus*